

บันทึกความรู้

ชุมชนแห่งการพัฒนา : พื้นที่ต้นแบบการพึ่งตนเอง
บริบทบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง
อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท :
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สำนักงานใหญ่
2346 ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์: 02 558 6555 , 02 280 0180

บันทึกความรู้

ชุมชนแห่งการพัฒนา : พื้นที่ต้นแบบการพึ่งตนเอง
บริษัทบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง
อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี
ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

พิมพ์ครั้งแรก : สิงหาคม 2559

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

ที่ปรึกษา : นายอิทธิพร วันดี นายเริงวิษัญญ์ นิลโคตร
นางสาวณัฐภา สงวณวงษ์ นางสาวปวีณา ปราณีต

บรรณาธิการ : นายศรายุทธ ธรเสนา
นายพิสิษฐ์ รัตนวารี

ศิลปกรรม : เพชรมณี พุทธรักษ์

ผู้จัดพิมพ์ : ฝ่ายพัฒนาลูกค้าและชนบท :
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(ธ.ก.ส.)

สำนักงานใหญ่ 2346 ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์: 02 558 6555 , 02 280 0180

สนับสนุนการพิมพ์ :
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)
สำนักงานใหญ่ 2346 ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์: 02 558 6555 , 02 280 0180

กิตติกรรมประกาศ

บันทึกความรู้พื้นที่ต้นแบบพึ่งตนเอง ตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ชุดนี้สำเร็จได้ด้วยดีจากความเอื้อเฟื้อของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ดำเนินงานแบบองค์รวม ภายใต้แนวคิด **“คิด ทำ นำ เปลี่ยน”** ในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีการปฏิบัติที่พึ่งตนเอง พึ่งพากัน และเชื่อมโยงเครือข่ายจนเป็นแบบอย่างในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานต่อสังคม โดยที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ลงพื้นที่ในการถอดบทเรียน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้แกนนำและตัวแทนในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ ได้ให้การต้อนรับพร้อมเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนงาน ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ขอขอบคุณคณะทำงานประสานงานจากพื้นที่หนองจิกและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พร้อมทั้งแกนนำแต่ละพื้นที่ที่ได้เสียสละเวลาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการพึ่งตนเอง บ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

ขอขอบคุณที่มีวิทยากรถอดบทเรียน ที่ได้ลงพื้นที่จัดทำบันทึก
ความรู้จากการทำงาน ซึ่งถือว่าเป็นบทเรียนและองค์ความรู้ที่เป็นเสมือน
แนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถปฏิบัติ
ได้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยเนื้อหาดังกล่าว ได้รวบรวมไว้ในบันทึก
ความรู้ชุดนี้แล้ว

บรรณาธิการ

สิงหาคม 2559

คำนำ

บันทึกชุดความรู้ “**พื้นที่ต้นแบบการพึ่งตนเอง**” ชุดนี้ เป็น การรวบรวมองค์ความรู้จากการปฏิบัติของชุมชนบ้านหนองจิก ตำบล หนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นการดำเนินงาน ภายใต้งานคิด คิด ทำ นำ เปลี่ยน เป็นการแก้ไขปัญหาปากท้องชาวบ้าน และการเงินชุมชน ด้วยการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน และร้านค้าชุมชน จนสามารถดำเนินงานบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งเกิดขึ้นจากความ ร่วมมือของคนในพื้นที่ จนเป็นที่รู้จักกันในรูปแบบท้องถิ่นพึ่งตนเอง พึ่งพา กัน และเชื่อมโยงเครือข่าย

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งเป็น องค์กรหนึ่งที่ได้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมจนเกิดผลสำเร็จนี้ ได้เห็น คุณค่าขององค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาปฏิบัติของชาวบ้านหนองจิก จึงได้จัดให้มีการถอดบทเรียนสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่ต่อ เครือข่ายและสังคมที่สนใจ ในการดำเนินงานดังกล่าวนี้ได้รับความ ร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้นำและทีมงานชุมชนบ้านหนองจิก

ทางคณะผู้จัดทำชุดองค์ความรู้ ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนทำให้ บันทึกชุดความรู้นี้มีความสมบูรณ์ในทุกมิติ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษาเรียนรู้พร้อมนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง หาก มีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ
สิงหาคม 2559

บทสรุปผู้บริหาร

(Executive Summary)

การถอดบทเรียนสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินงานของบ้านหนองจิก เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพึ่งตนเอง และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และต่อยอดการปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่สังคมในวงกว้างต่อไป ซึ่งชุดความรู้ “ชุมชนแห่งการพัฒนา พื้นที่ต้นแบบการพึ่งตนเอง” นี้ ประกอบไปด้วยเนื้อหา 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 “หนองจิก” ชื่อนี้มีที่มา เป็นการกล่าวถึงภูมิหลังและบริบทดั้งเดิมที่เป็นประวัติศาสตร์อันน่าภาคภูมิใจของพื้นที่

ส่วนที่ 2 วิธีชุมชนพึ่งตนเอง วิถีบ้านหนองจิก เป็นการกล่าวถึงแนวคิดในการพึ่งตนเอง และแนวทางการปฏิบัติพร้อมทั้งการได้รับความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

ส่วนที่ 3 ชุมชนเข้มแข็ง การเงินมั่นคง เป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการพึ่งตนเอง ที่ถักร้อยร่วมกันจนเกิดเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นที่พึ่งของคนทั้งตำบลหนองยางได้

ส่วนที่ 4 CB Mart ร้านค้าชุมชนของคนหนองยาง เป็นการกล่าวถึงรูปแบบการจัดการชุมชนที่ตอบโจทย์ชีวิตประจำวันได้อย่างดี

ส่วนที่ 5 สู่สมดุล คิด ทำ นำ เปลี่ยน ได้กล่าวถึงแนวทางการสร้างสมดุลในการดำเนินชีวิตของชุมชนแห่งนี้ ให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตลอดไป

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ

คำนำ

บทสรุปผู้บริหาร

สารบัญ

ส่วนที่ 1	“หนองจิก” ชื่อนี้มีที่มา	10
ส่วนที่ 2	วิถีชุมชนพึ่งตนเอง วิถีบ้านหนองจิก	15
	ปรับแนวคิด ชีวิตจะเปลี่ยน	17
	ระเบิดจากข้างใน “คิด ทำ นำ เปลี่ยน”	18
	แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองจิก	20
	เครือข่ายการพัฒนา	23
	ปฏิญญาความสำเร็จ	24
	บทบาท ๓.ก.ส. กับการเชื่อมร้อยชุมชนบ้านหนองจิก	25
	เริ่มต้นอย่างมีพลัง	26
	ขับเคลื่อนอย่างมีกลยุทธ์	27
	ปัจจัยความสำเร็จ	30

ส่วนที่ 3	ชุมชนเข้มแข็ง การเงินมั่นคง	33
	ต้นทุนน้ำครึ่งแก้วบ้านหนองจิก	35
	กลไกการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน	38
	ก้าวเดินอย่างมั่นคง	41
	หลักคิดพิชิตเงินฝาก	43
	การดำเนินงานอย่างมีกลยุทธ์	44
	สวัสดิการชุมชนคือคำตอบของความสำเร็จ	47
	สร้างเครือข่ายขยายผลสู่สังคม	49
	ถักร้อยความสมบูรณ์	50
ส่วนที่ 4	CB Mart ร้านค้าชุมชนของคนหนองยาง	55
	CB Mart ชื่อนี้มีที่มา	57
	จุดเปลี่ยนของร้านค้าเพื่อการเติบโต	58
	ผู้ร่วมก่อการดี CB Mart	59
	เคล็ดไม่ลับกับ CB Mart	60
	ปัจจัยความสำเร็จของ CB Mart	64
	อุปสรรคจัดการได้	66
ส่วนที่ 5	สู่สมดุล คิด ทำ นำ เปลี่ยน	71
	กลไกการขับเคลื่อน	72
	เติบโตและก้าวต่อไปที่ยั่งยืน	74

ตอนที่

01

“หนองจิก” ชื่อนี้มีที่มา

ตอนที่

01

“หนองจิก” ชื่อนี้มีที่มา

“อุทัยธานี เมืองพระชนกจักรี
ปลาแรดรสดี ประเพณีเทโว
ส้มโอบ้านน้ำตก มรดกโลกห้วยขาแข้ง
แหล่งต้นน้ำสะแกกรัง ตลาดนัดดังโคกระบือ”

คำขวัญประจำจังหวัดอุทัยธานี บอกกล่าวแก่ผู้มาเยือนถึงความสำคัญ ในฐานะบ้านเกิดเมืองนอนของสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระราชาธิบดี ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) หรือที่เรามักเรียกพระองค์ท่านว่า **“พระชนกจักรี”** การให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับถิ่นเกิดแดนมาตุภูมินั้น เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่อยู่คู่กับคนไทยสังคมไทยมานับแต่อดีตกาล อันเป็นสิ่งสะท้อนความกตัญญูกตเวทิตา ซึ่งถือเป็นคุณธรรมประการหนึ่ง ที่จะเกื้อหนุนให้ผู้ยึดถือพบพานกับความสำเร็จรุ่งเรืองในชีวิต ชาวอุทัยธานีจึงพร้อมใจกันสร้างพระอนุสาวรีย์ของพระองค์ท่านไว้บนยอดเขาสะแกกรัง และจัดพิธีถวายสักการะเป็นประจำในวันที่ 6 เมษายนของทุกปี

ริมฝั่งแม่น้ำสะแกกรังพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์แห่งนี้ มีผู้คนเข้ามาอาศัยตั้งแต่มุขมนตรีก่อนประวัติศาสตร์ ดังหลักฐานภาพเขียนผนังผาเขา

ปลาร้า เขตอำเภอลานสัก จนยุคสมัยสุโขทัยมีตำนานว่า ทำวมหาพรหม ได้รวบรวมผู้คนเข้ามาสร้างเมืองที่บ้านอุทัยเก่าหรือเรียกว่า “เมืองอุไทย” ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอหนองฉางในปัจจุบัน ผู้คนที่อาศัยมีทั้งชาวทวารวดี เชื้อสายมอญ และคนไทยในสมัยอยุธยา เมืองอุทัยธานีมีฐานะเป็นหัวเมืองหน้าด่านชั้นนอกเพื่อสกัดกั้นกองทัพพม่าที่จะเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาทางด้านเจดีย์สามองค์และด่านเมาะตะมะ

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำสะแกกรังมากขึ้น โดยเฉพาะชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ หลวงพระบาง และลาวจีนโพ้นทะเล ทำให้อุทัยธานีกลายเป็นศูนย์กลางการค้าของผู้คนในละแวกนั้น ในรัชกาลที่ 7 ได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑล และยกฐานะกลายเป็นจังหวัดอุทัยธานีจนถึงปัจจุบัน

วิถีชีวิตผู้คนอยู่อาศัยเป็นเรือนไม้ห้องแถว ในตลาดริมฝั่งแม่น้ำ สะแกกรัง ยังคงเป็นภาพประทับใจที่ผู้มาเยือน สามารถพบเห็นได้อยู่เสมอ ผู้คนส่วนใหญ่ในจังหวัดประกอบอาชีพกสิกรรม ทำนา ทำสวน ทำประมงพื้นบ้านเลี้ยงปลากระชังริมฝั่งแม่น้ำสะแกกรังและแม่น้ำเจ้าพระยานอกจากนี้ยังมีผืนปามรดกโลกห้วยขาแข้งเป็นส่วนหนึ่งของป่าตะวันตก ป่าผืนใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางธรรมชาติทั้งพันธุ์พืชและสัตว์ป่า

จังหวัดอุทัยธานีนี้ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยที่มีภาคการเกษตรซึ่งเป็นสาขาการผลิตหลักของประเทศ ที่ต้องมีการปรับตัว ควรได้รับการดูแลสนับสนุนส่งเสริม และพัฒนาเกษตรกร มีการเตรียมความพร้อมในตัวเกษตรกรให้สามารถสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อจะรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ มีแนวทางในการปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้อยู่เคียงข้างเกษตรกร ตั้งคำขวัญ “ธ.ก.ส. เคียงคู่ รู้ค่า ประชาชน” มีส่วนร่วมสนับสนุนในความสำเร็จภาคเกษตรกรรมมาโดยตลอด ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของเกษตรกรไทย

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จึงขอนำเสนอชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเอง

“บ้านหนองจิก” ชื่อนี้ที่มา

บริบทพื้นที่หมู่บ้านหนองจิก เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่อายุประมาณ 150 ปี ที่เรียกว่า “หนองจิก” เพราะในหมู่บ้านมีหนองน้ำตามธรรมชาติ อยู่ 1 แห่ง มีต้นจิกรอบหนองจึงเรียกว่า “บ้านหนองจิก” ที่ตั้งบ้านหนองจิก อยู่หมู่ที่ 7 ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งในตำบลหนองยางมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ประชาชนใน หมู่บ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากหลายพื้นที่ในจังหวัดอุทัยธานี และหมู่บ้านใกล้เคียง คนในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน จากการทำสำรวจข้อมูลทีใกล้เคียงกับปัจจุบัน (ปี 2559) ในด้านความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ บ้านหนองจิกมีอยู่ 149 ครัวเรือน คนในหมู่บ้าน ประมาณ 610 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา 79 ครัวเรือน เนื้อที่รวม 2,283 ไร่ และเลี้ยงสัตว์ 14 ครัวเรือน นอกจากนั้นก็ประกอบอาชีพรับราชการ ค้าขาย ช่างไม้ และรับจ้างทั่วไป

ตอนที่
02

วิถีชุมชนพึ่งตนเอง
วิถีบ้านหนองจิก

ตอนที่

02

วิถีชุมชนพึ่งตนเอง วิถีบ้านหนองจิก

“คิด ทำ นำ เปลี่ยน”

ชุมชนบ้านหนองจิก นับเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ชุมชนหนึ่งที่ศึกษาเชื่อมโยงความรู้ในอดีตสู่ปัจจุบัน และจากปัจจุบันไปสู่อนาคตที่สดใส ได้มีการจัดการความรู้ในชุมชนจากการเชื่อมร้อยความรู้จากภายนอกผนวกเข้ากับฐานทุนเดิมด้านเกษตรกรรม ที่มีการพัฒนาที่เชื่อมโยงกันอย่างมีระบบ ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มแกนนำชุมชนสนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

จึงควรทำความเข้าใจถึงบริบทพื้นที่วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านหนองจิก ที่จะนำไปสู่แนวคิดในการพึ่งพาตนเองของชาวชุมชน และเชื่อมโยงแนวคิดที่สอดคล้องกับการสนับสนุนส่งเสริมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่เป็นหน่วยงานภายนอกเข้าไปหนุนเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม และประสบความสำเร็จในการเป็นชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง ซึ่งทำให้บ้านหนองจิกมีจุดเด่นที่น่าศึกษาเรียนรู้ด้านการจัดการแบบมีส่วนร่วม เช่น สถาบันการเงินชุมชน กับร้านค้าชุมชน CB Mart ที่จะได้นำเสนอรายละเอียดให้ได้ศึกษาร่วมกันตามลำดับต่อไป

16

ชุมชนแห่งการพัฒนากันบ้านหนองจิก จังหวัดอุทัยธานี

ปรับแนวคิด ชีวิตจะเปลี่ยน

แนวคิดในการพึ่งตนเองของบ้านหนองจิกแห่งนี้ได้เริ่มต้นจากผู้นำที่เข้มแข็ง ซึ่งเริ่มจากปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของผู้คน มีการทำแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำเนินงานที่ชัดเจน จนเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองจิก มีรูปแบบกิจกรรมพื้นฐานเรียนรู้โดยแบ่งออกเป็น 4 หลักสูตร ได้แก่ (1) แผนชีวิต (2) แผนการเงิน (3) แผนสุขภาพ (4) แผนอาชีพ แนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนบ้านหนองจิกสู่ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ผ่านผู้นำกลุ่มและการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ได้สะท้อนแนวคิดการเผชิญกับสภาวะปัญหาไปสู่การพึ่งพาตนเอง และการสะท้อนมุมมองแนวคิดของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมสนับสนุนเชื่อมโยงกับบ้านหนองจิก

ระเบิดจากข้างใน : คิด ทำ นำ เปลี่ยน”

“ผู้นำดี ผู้ตามดี ย่อมดีแน่ ผู้นำดี ผู้ตามแย่ ต้องแก้ไข ผู้นำแย่
ผู้ตามดี มีทางไป ผู้นำแย่ ผู้ตามไม่เอาไหน ไปไม่ได้เลย”

“

การพัฒนาบ้านหนองจิกได้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดไปสู่การพัฒนา “คิด ทำ นำ เปลี่ยน” เพื่อที่จะพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง โดยเริ่มต้นที่ตัวผู้นำที่มีความคิดที่ดีก่อน คิดถึงอนาคต เป็นผู้นำที่มีหลักคุณธรรม จริยธรรม คิดดีแล้วก็ต้องทำดีด้วย เพราะคนมองเห็นผู้นำ เป็นต้นแบบตัวบุคคล ก่อนเป็นพื้นฐาน ฉะนั้นตัวบุคคลสำคัญที่สุดในภาพชุมชนก็เหมือนกัน หากประกาศว่าจะทำการพัฒนา เมื่อพูดแล้วก็ต้องทำจริง พัฒนาให้เกิดขึ้นจริงด้วย คนก็มองตัวผู้นำว่า “ใจสู้” หรือ “รอที่ทำ” พูดแล้วทำทันทีหรือเปล่า อันนี้สำคัญ”
: (คุณชนภัทร วงษ์วิทยา รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยางและกรรมการสถาบันการเงินชุมชน)

”

เมื่อคิดดี ทำดี แล้วก็มาถึงการนำคือมีการส่งต่อเชื่อมโยงคนรุ่นต่อไปเข้ามามีส่วนร่วมและพัฒนานำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยปรับแนวคิดใหม่ อาทิเช่น เดิมประกอบอาชีพทำนาอย่างเดียวแล้วรายได้ต่ำ มีหนี้สิน ก็ได้เริ่มเปลี่ยนวิธีมาทำนาให้น้อยลงแล้วหันมาทำอย่างอื่น ผสมผสาน เช่น เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงควาย ปลูกหญ้า เป็นต้น

จากหลักแนวทาง “คิด ทำ นำ เปลี่ยน” ในการพัฒนาบ้านหนองจิก นำไปสู่การเปลี่ยนวิถีคิดและวิธีปฏิบัติที่สะท้อนความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ

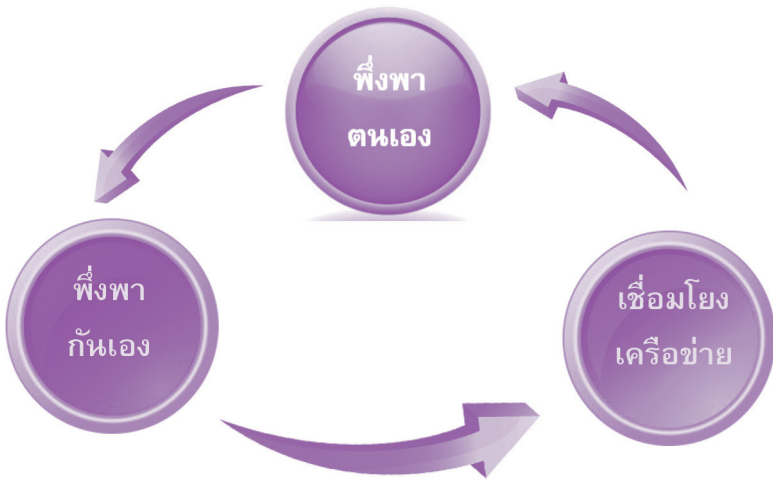
- เรื่องการปลูกข้าวไว้กินก่อนนำไปขาย ซึ่งในปัจจุบันเก็บข้าวไว้กินเองก่อน ส่วนที่เหลือจึงนำออกขาย
- เรื่องการออมเงินที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- เรื่องการปลูกผักสวนครัวไว้กินเองช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน

ต้นทุนเดิมเหมือนน้ำครึ่งแก้ว

จุดเริ่มต้นในการพัฒนาบ้านหนองจิก เกิดจากภาวะของการผลิตในภาคการเกษตรมีราคาตกต่ำ ประชาชนในพื้นที่ขาดรายได้ เกษนนำชุมชนและชาวบ้านหนองจิก ก็พยายามจะดิ้นรนกันให้ผ่านพ้นวิกฤติ จึงเกิดการรวมตัวกันขึ้น ได้มีการประชุมเพื่อรับฟังและแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนเดือนละไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็น และรับทราบความต้องการ ความคาดหวัง ปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิกในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญร่วมกัน และใช้เป็นข้อมูลวางแผนการดำเนินงาน ช่วยเหลือสมาชิกได้ตามความต้องการ

วิธีการทำงานดังกล่าวถือเป็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ที่เริ่มตั้งแต่การหาความหมายของการอยู่ร่วมกัน การรับรู้ รับทราบบริบทของส่วนรวม พร้อมกับการกำหนดเป้าหมายอนาคตที่จะดำเนินการร่วมกันให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองจิก

กลไกการขับเคลื่อนในชุมชนบ้านหนองจิก ได้ใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดเวทีชุมชน เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้เข้ามามีส่วนร่วม และวางบทบาทอย่างชัดเจนด้วยการเสริมความรู้ให้กับชุมชน เพื่อต่อยอดไปสู่การพัฒนา โดยมีรูปแบบมี 3 ลำดับขั้นด้วยกัน ดังต่อไปนี้

- (1) การพึ่งพาตนเอง
- (2) การพึ่งพากันเอง
- (3) การเชื่อมโยงเครือข่าย

ขั้นที่ 1 การพึ่งพาตนเอง

เป็นการเน้นให้ทุกคนครอบครัวในหมู่บ้าน ในชุมชนช่วยเหลือตัวเองเป็นหลัก อาทิเช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมเงิน การลดต้นทุน ค่าใช้จ่าย และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือน การปลูกพืชผักไว้กินเอง ซึ่งจะส่งผลให้ระบบการเงินของครอบครัวมีเสถียรภาพ เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว

ขั้นที่ 2 การพึ่งพากัน

เป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพและกลุ่มเงินทุนในชุมชน อาทิเช่น

- รวมกลุ่มการเงิน อันได้แก่ การจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชน
- รวมกลุ่มอาชีพ อันได้แก่ เกษตรกรยั่งยืน โรงสีชุมชน แม่บ้าน น้ำดื่ม และเลี้ยงสัตว์

ขั้นที่ 3 การเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

เป็นการการบูรณาการกลุ่มต่างๆ เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งมีทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในชุมชน และการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชน ที่จะเข้ามาช่วยหนุนเสริมเติมเต็มในส่วนที่ขาด และเป็นการยกระดับชุมชนให้เติบโตต่อไป

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดเวทีชุมชนในหลายเวทีที่ผ่านมาทำให้เกิดการยอมรับของสมาชิกในชุมชน เกิดการช่วยเหลือแก้ปัญหา โดยเร่งแก้ปัญหาในกรณีที่เร่งด่วนก่อน เช่น การให้เงินกู้จากสถาบันการเงินในชุมชน ชำระหนี้ในระบบแทนสมาชิก และให้สมาชิกผ่อนชำระกับสถาบันการเงินในหมู่บ้าน การแก้ปัญหาพื้นที่ทำกินโดยการจัดหาที่ดินทำกินให้กับสมาชิก เป็นต้น

ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการรับรู้เรียนรู้ และร่วมกันขับเคลื่อนที่มีทิศทางและเป้าหมายสู่ความสำเร็จด้านกินดีอยู่ดีที่พึ่งพาตนเองของคนในชุมชน กลไกในการขับเคลื่อนผ่านทางแกนนำกลุ่มมีความเข้มแข็งมีแนวคิดพัฒนากลุ่ม คือ **ต้องเรียนรู้ข่าวสาร ข้อมูลองค์ความรู้จากภายนอกชุมชน นำมาสู่การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร โดยมุ่งแสวงหาแนวทางการลดต้นทุนการผลิต ความปลอดภัย และต้องมียรายได้เพิ่มขึ้นในการผลิตข้าว**

เครือข่ายการพัฒนา

บ้านหนองจิกได้รับการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จากสำนักงานวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 ทำการผลิตข้าวที่ปลอดภัย และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรมัยยังยืนอุทัยธานี ร่วมกันผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวปลอดภัยอุทัยธานี

ในระยะต่อบ้านหนองจิกได้ประสบปัญหาคือ ผลิตข้าวส่งออกหมด และต้องซื้อข้าวในท้องตลาดกลับมาบริโภค ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลในหมู่บ้าน พบว่าบ้านหนองจิกต้องซื้อข้าวมาบริโภคปีละกว่า 500,000 บาท ทำให้เม็ดเงินจำนวนนี้ไหลออกจากหมู่บ้านทุกปี กลุ่มเกษตรกรได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ หลังจากวิเคราะห์ปัญหาพร้อมหาแนวทางในการแก้ไขที่ชัดเจนแล้ว จึงได้ร่วมกันตัดสินใจฟื้นฟูกิจการโรงสีชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาหนองฉาง ได้อนุมัติสินเชื่อ เพื่อดำเนินการในครั้งนี้ ที่เริ่มตั้งแต่การรับซื้อข้าวเปลือกมาแปรรูปเพื่อใช้บริโภค และจำหน่ายในเวลาต่อมา

โครงการนี้เป็นกรนำร่องที่เกิดจากความเดือดร้อนของชุมชน เป็นโครงการที่ตอบโจทยชีวิตจริงของชุมชน ทำให้ได้รับความร่วมมือและไว้เนื้อเชื่อใจเป็นอย่างดี ในการดำเนินงานมีการจัดบันทึกข้อมูล การดำเนินงานและบัญชีต้นทุนการผลิต เพื่อเป็นองค์ความรู้เผยแพร่ และเป็นตัวอย่างแก่คนในชุมชน นำข้อมูลมาสื่อสารสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน ตลอดจนสร้างควมตระหนักให้กับคนในชุมชนได้ใช้ในการ ตัดสินใจในกิจกรรมอื่นๆ

ปัญญาความสำเร็จ

ความสำเร็จและความพยายามในการพึ่งตนเองมีการต่อยอดด้วย กิจกรรมร้านค้าชุมชน มีการรวมตัวกันของกองทุนต่างๆ เช่น กองทุน ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนโรงสี ธนาคารข้าว และธนาคารสัตว์ เกิดเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งของบ้านหนองจิกแห่งนี้

ในชุมชนมีการกำหนดความยั่งยืนในการดำเนินการของกลุ่ม ร่วมกันไว้ ดังนี้

- (1) มีกิจกรรมต่อเนื่อง คือ เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มการเงินและกลุ่ม อาชีพแล้ว แต่ละกลุ่มต้องมีการบริหารจัดการกลุ่มที่ต่อเนื่อง
- (2) มีการทำงานเป็นขั้นตอน คือ แบ่งงานกันทำ โดยทุกคนในกลุ่ม มีบทบาทรับผิดชอบและมีส่วนร่วมกัน
- (3) มีการบริหารจัดการที่ดี คือ ใช้คนให้ถูกกับงานตามโครงสร้าง
- (4) มีความเติบโต คือ มีการพัฒนาสามารถต่อยอดกิจกรรมได้

บทบาท ธ.ก.ส. กับการเชื่อมร้อยชุมชนบ้านหนองจิก

แนวคิดในการเลือกพื้นที่ เพื่อเชื่อมร้อยเครือข่ายกับ ธ.ก.ส. ในการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชน เมื่อมองภาพรวมของตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งตัวเลือกที่วางไว้มี 8 พื้นที่หมู่บ้าน เหตุผลที่เลือกบ้านหนองจิก เพราะเห็นจุดเด่นคือ **ตัวผู้นำ** การที่ ธ.ก.ส. ได้เลือกพื้นที่บ้านหนองจิก หมู่ที่ 7 โดยคุณตัวของผู้ขับเคลื่อน นั่นก็คือ ตัวของผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากน้อยขนาดไหน มีแนวคิดและทักษะในเรื่องของการจัดการ มีหลักเกณฑ์ มีวิธีคิดและก็ประกอบกับ ภูมิปัญญาเดิมของชุมชนที่มีอยู่

ต้นทุนพื้นฐานเดิมบ้านหนองจิกพื้นที่เป็นที่แห้งแล้ง มีเงินหมุนเวียนไม่มาก แต่กลุ่มคนมีใจรักที่จะทำ ผู้นำแข็งแรง และก็มีทีม ที่มีความพร้อม แสดงออกถึงวัฒนธรรมของชุมชน เริ่มนำร่องโครงการด้วยการเปิดใช้ กองทุนหมู่บ้านเป็นแกนตั้งสถาบันการเงิน โดยเชื่อมโยงกลุ่มการเงิน กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน อาทิเช่น กลุ่มโรงสี กลุ่มผลิตข้าว กลุ่มออมทรัพย์ เชื่อมโยงโดยเอาเงินมารวมกัน แต่ละกลุ่มเข้ามาถือหุ้น แต่ละกลุ่มก็

ทำงานกันตามปกติ ถือหุ้นเพื่อให้เกิดการผูกพัน เสร็จแล้วสถาบันการเงิน ก็ตั้งกฎกติกาว่า มีสมาชิกอยู่ 2 ประเภท คือ

- (1) สมาชิกแรงคน คือ บุคคลทั่วไป
- (2) สมาชิกแรงกลุ่ม คือ กลุ่มต่างๆ กิจกรรมของกลุ่มก็คือ ผาก กู้ ถ้ากลุ่มมีเงินไม่เพียงพอให้สมาชิกกู้ กลุ่มก็มาอยู่กับ สถาบันการเงินชุมชน ซึ่งดอกเบี้ยถูกกว่า ไม่ต้องไปกู้ธนาคาร และเงินก็เกิดการหมุนเวียนในชุมชน

เริ่มต้นอย่างมีพลัง

“

เริ่มจากการที่ ธ.ก.ส. ทำงานตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็ง กลายเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทมากขึ้นในเรื่องการให้บริการด้านอื่นๆ ซึ่งธ.ก.ส. มีเป้าหมายว่า 1 สาขา มี 1 สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง จึงได้มีการพาแกนนำชุมชนเดินทางไปศึกษาดูงานสถาบันการเงินของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต “*เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด*” กลุ่มนี้จะเน้นเรื่องวินัยการเงินและจบที่การจัดสวัสดิการชีวิต (เกิด แก่ เจ็บ ตาย) ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการไว้ครอบคลุมทั้งหมด” (คุณจรินทร์ จันทรปราง ผจข.ลานสัก สาขาออยประจวบคีรีขันธ์ ธ.ก.ส. จังหวัดอุทัยธานี)

”

ขับเคลื่อนอย่างมีกลยุทธ์

กลไกการขับเคลื่อนอย่างมีพลังใช้วิธีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และสามารถสร้างความยั่งยืนได้ ด้วยการส่งเสริมให้รวมกลุ่มการเงิน เพื่อจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน โดยเอากองทุนหมู่บ้านเป็นแกนหลัก ใช้วิธีการจัดการการเงิน สอนให้คนรู้ว่าต้องใช้เงินในชุมชนก่อน ถ้ามีระบบการเงินในชุมชนที่ดีเงินจะไม่รั่วไหล นี่คือผลประโยชน์ที่กลุ่มจะได้และผลกำไรจะคืนสู่สมาชิกทั้งหมด นอกจากนี้การรวมกลุ่มเป็นสถาบันการเงินชุมชน จะเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการเงินได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบ ซึ่ง ธ.ก.ส. ได้ให้ความรู้และสร้างความกระจำจรัสให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ พร้อมที่จะดำเนินการร่วมกัน การบริหารจัดการได้ใช้แกนนำของแต่ละกลุ่มเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนที่ทำงานเชื่อมประสานกันได้

ผลความเหมือนผลความต่างอย่างมีพลัง

อ.ก.ส.เลือกพื้นที่บ้านหนองจิก เป็นพื้นที่นำร่องของการพัฒนา ซึ่งมีจุดแข็งในปัจจุบันเรื่องของผู้นำที่ให้ความร่วมมือ แขนงที่สำคัญ มีความพร้อม และมีความซื่อสัตย์ มีใจรักการพัฒนา จากการทำงานลงพื้นที่บ้านหนองจิกที่ต้องให้การสนับสนุนและดูแลลูกค้า ที่มีทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม ทำให้เข้าใจบริบทของชุมชนบ้านหนองจิกได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้เห็นโอกาสในการพัฒนาต่อยอดในเรื่องของการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งต้องใช้เวลาในการพูดคุยทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ให้เข้าใจและเห็นถึงประโยชน์ของการมีสถาบันการเงินชุมชนเป็นของตนเอง

ในระยะเริ่มต้นได้ปรึกษารื้อหรือกับผู้นำและแกนนำที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ซึ่งได้รับกระแสการตอบรับเป็นอย่างดี เพราะการดำเนินการดังกล่าวไม่ได้เปลี่ยนวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน คือ ยังคงมีกลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ เหมือนเดิม เพียงแต่เพิ่มเรื่องของการจัดการการเงินที่เป็นระบบเข้าไป เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเงินให้เป็นเอกภาพของชุมชน ซึ่งมีการทำบัญชีการเงินให้เป็นระบบ มีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ในรูปแบบของการสร้างสวัสดิการชุมชน การดำเนินงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ ตอบโจทย์ความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวบ้าน มีปัจจัย 4 ที่เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่เพียงพอ มีระบบการเงินที่เข้มแข็ง และมีสวัสดิการที่เหมาะสมกับชุมชน ที่เกิดจากความร่วมมือของคนในบ้านหนองจิกแห่งนี้

นโยบายสู่การปฏิบัติ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในฐานะธนาคารของรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ได้ดำเนินการตามนโยบาย ให้มีการขยายบทบาทการเป็นสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาชนบท โดยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และประชาชนผู้มีรายได้น้อย ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของชุมชนเป็นเครือข่ายธุรกิจ ปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าขึ้นปฐมภูมิสู่สินค้าเกษตรแปรรูป พัฒนาระบบฐานข้อมูลการผลิต การตลาดสินค้าเกษตรกร ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนการรวมกลุ่มสหกรณ์ภาคเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง พัฒนารูปแบบการประกอบธุรกิจร่วมกับองค์กรการเงินชุมชน และสถาบันการเงินชุมชน เป็นช่องทางให้บริการแก่ธนาคาร (Bank Agent) การสร้างวินัยทางการเงิน และให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) พร้อมทั้งขยายบทบาทการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนรายย่อยในชนบท

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาหนองฉาง สังกัด สนจ.อุทัยธานี นำโดยผอ.กนก กนิตศรีบำเพ็ญ ผู้จัดการสาขาในขณะนั้น (ปัจจุบัน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงาน จังหวัดอ่างทอง) ได้แปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่บ้านหนองจิกแห่งนี้ โดยให้การสนับสนุนในทุกด้าน ทั้งการให้ความรู้ ให้โอกาส ให้ความร่วมมือ และให้ทุนสนับสนุนตามที่จำเป็น จนเกิดเป็นชุมชนต้นแบบในการพึ่งพาตนเองได้เป็นผลสำเร็จ เป็นที่รู้จักของสังคมทั่วประเทศ

ปัจจัยความสำเร็จ

ความสำเร็จของการดำเนินงานในครั้งนี้เป็นความภาคภูมิใจที่ ธ.ก.ส. ได้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญที่เป็นแรงหนุนเสริม ดังนี้

นโยบาย การมีนโยบายที่ชัดเจนของ ธ.ก.ส. เปรียบเสมือนไฟส่องนำทางที่มองเห็นทิศทางและเป้าหมาย ที่เกิดจากวิสัยทัศน์ของธนาคาร ที่มีภารกิจร่วมกันของคนทั้งองค์กร

บุคลากร บุคลากรของธนาคารมีความมุ่งมั่นในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีความเข้าใจในนโยบายและการปฏิบัตินั้นได้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

กลยุทธ์ในการขับเคลื่อน การทำงานที่ทุ่มเทด้วยใจ ที่อยากเห็นเกษตรกรอยู่ดีกินดี ทำให้ได้ใจของชาวบ้าน เกิดเป็นความเชื่อมั่นและศรัทธา เปรียบเสมือนการใช้ใจแลกใจ นับว่าเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสม

พื้นที่การทำงาน การเลือกบ้านหนองจิกเป็นพื้นที่นำร่องในการดำเนินงาน ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนทางสังคมเหมาะสมกับการขับเคลื่อนงานตามนโยบาย และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

ผู้นำชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการชุมชน และการขยายเครือข่ายการทำงาน ทำให้เห็นภาพรวมของการดำเนินงาน และมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น

ชาวบ้าน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามนโยบายขององค์กร

“ปัจจัยหลักที่เลือกพื้นที่บ้านหนองจิกเป็นพื้นที่ต้นแบบ ณ ขณะนั้น คือ ผู้นำเป็นหลักและการรวมกลุ่มที่ชัดเจน ทาง ธ.ก.ส. พิจารณาคู่หัวหน้ากลุ่มก่อนว่าตัวบุคคลเป็นอย่างไร มีความเข้มแข็งในการนำกลุ่มหรือไม่ แล้วต่อมาก็กลับมาดูลูกกลุ่ม ว่าลูกกลุ่มเขารวมตัวกันอย่างไรเหนียวแน่น ขนาดไหน ซึ่ง ณ เหตุการณ์วันนั้นประชาชนประสบปัญหาหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และขาดแหล่งเงินทุน ทาง ธ.ก.ส. ก็เริ่มต้นเข้าไปสนับสนุนการจัดการความรู้ให้ก่อน เข้าไปประชุมร่วมทุกครั้งเป็นเหมือนเวทีย่อยๆ โดยที่ไม่เป็นทางการเหมือนกับที่แกนนำและประชาชนในพื้นที่ทำกันเอง ทาง ธ.ก.ส. เล่นบทบาทการเข้าไปเติมความรู้ ให้มีความชัดเจนขึ้น การดำเนินแนวทางในการพัฒนาชุมชนของบ้านหนองจิก สู่ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของ ธ.ก.ส. จากงบของ EU สนับสนุนให้ความรู้ เกิดการต่อยอดในเรื่องของชุมชนเข้มแข็ง ทำให้คนในพื้นที่เห็นภาพบริบทของตัวเอง จนกระทั่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง” (คุณนราธิป วงษ์สุวรรณ ผู้อำนวยการสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดอุทัยธานี)

“

หัวใจของการพัฒนาในมุมมองผมคือ การจัดสวัสดิการชุมชน การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จ คือ การจัดสวัสดิการชุมชน เรียกได้ว่า สวัสดิการชุมชน เป็น KPI ของการพัฒนา ชุมชนไหน สามารถจัดสวัสดิการชุมชนได้เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกจึงเรียก ได้ว่าประสบความสำเร็จ” (จรินทร์ จันท์ปราง : ผจข. ลานสัก)

”

ตอนที่
03

ชุมชนเข้มแข็ง
การเงินมั่นคง

ตอนที่

03

ชุมชนเข้มแข็ง การเงินมั่นคง

หมู่บ้านหนองจิกแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง และได้รับพระราชทานโล่จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปี พ.ศ. 2550 จากทุนเดิมที่มีกลุ่มสัจจะ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนแม่ของแผ่นดิน จึงมีการยกระดับเป็นสถาบันการเงิน ในการตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน คือ การเชื่อมร้อย เครือข่ายกลุ่มต่างๆ มาบูรณาการร่วมกัน

บ้านหนองจิก เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ดำเนินชีวิตแบบวิถีเกษตรกรรม มาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่สิ่งที่ไม่คาดคิดได้เกิดขึ้นกับบ้านหนองจิกแห่งนี้ คือ ทำนาเป็นอาชีพแต่ข้าวไม่พอกินและหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดคำถามตามมาว่าเกิดอะไรขึ้น และเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งเป็นคำถามที่แฝงไว้ด้วยปริศนาที่ทำทนายให้แก้ไข

แกนนำหมู่บ้านทั้งหลายเริ่มตั้งวงสนทนาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ชวนกันคิด ชวนกันคุย ชวนกันตั้งคำถาม เพื่อหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ซึ่งอาจจะเจอคำตอบที่สามารถตอบโจทย์ทั้งหมดได้ เมื่อมีการ

ใคร่ครวญถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้แกนนำและชาวบ้านมีข้อสรุปตกลงร่วมกันว่า “ถ้าเราจะพึ่งตนเองให้อยู่ได้ เราต้องทำอะไรบ้าง?” คำถามนี้ทำให้เกิดผลที่ตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง

ต้นทุนน้ำครึ่งแก้วบ้านหนองจิก

ความเปลี่ยนแปลงเริ่มจากการหาต้นทุนเดิมที่มีอยู่ของหมู่บ้าน นั่นคือ รายรับและรายจ่ายในภาพรวมของหมู่บ้านเป็นอย่างไร จึงเริ่มมีการสำรวจรายได้และค่าใช้จ่ายครัวเรือนทุกหลังคาเรือน เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏแก่สายตาชาวบ้านหนองจิก คือ

- ชาวบ้านชายข้าวเปลือกรวมกัน ปีละ 150 ตัน
- ชาวบ้านซื้อข้าวสารกลับมารีโศกรวมกัน ปีละ 500,000 บาท
- หมู่บ้านไม่มีโรงสีเป็นของตนเอง
- มีกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มการเงิน และอื่น
- มีหนี้สินรวม 14 ล้านบาท
- มียอดเงินฝาก 2 ล้านบาท
- มีค่าใช้จ่ายรวมกันทั้งปี 5 ล้านบาท

เมื่อข้อมูลเบื้องต้นได้ปรากฏขึ้นทำให้ชาวบ้านได้เห็นภาพตนเองชัดเจนขึ้นและรู้ว่ากำลังอยู่ในสถานะแบบไหนจึงทำให้รู้ว่าสิ่งที่ต้องการมาเติมเต็มให้วิถีชีวิตดีขึ้นนั้นควรเป็นอย่างไร

“

เราเอาข้อมูลที่เราเก็บมาทั้งหมดมาเป็นไฟล์ส่งทาง เหมือนข้อมูล คือ ไฟฉาย เราจะไปป่า ถ้าเรามีไฟฉายมันก็ไม่ขวากหนามอะไร เราก็ใช้ข้อมูล เป็นตัวกำหนดในการพัฒนา ตั้งแต่เราใช้ข้อมูลมามันรู้สึกว่าการตรงไปอย่างเช่น เรื่องข่าวสาร เรื่องของหนี้สิน”

(คุณวรชาติ ลีลา นายก อบต.หนองยาง จ.อุทัยธานี)

”

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

สาขาหนองฉางได้เข้ามาสืบบทบาทให้คำปรึกษาแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตตามแนวพระราชดำริหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านเวทีชุมชน 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ฟังตนเอง

การฟังตนเองเป็นเป้าหมายหลักที่บ้านหนองฉางใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็ง ด้วยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ มีการทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง ทำให้ชาวบ้านเข้าใจสถานะการเงินของตนเอง และเริ่มสร้างวินัยทางการเงิน มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง และหารายได้เสริมตามศักยภาพที่ฟังมี นอกจากนี้ยังสร้างวินัยในการออมเงิน ทำให้ชาวบ้านมีเงินออมเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งอีกด้วย

กลยุทธ์หนึ่งที่ใช้ในการขับเคลื่อนการออมเงินของกลุ่มออมทรัพย์ คือ หากใครไม่ทำบัญชีครัวเรือน จะถูกตัดสิทธิ์ในการกู้เงิน ทำให้สมาชิก ต้องรักษาสีหน้าตัวเองไว้ด้วยการทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นที่ 2 ฟังพากันเอง

การฟังพากันเป็นการขยายผลจากการที่สามารถฟังตนเองได้แล้ว มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข มีการร่วมมือกันจัดตั้ง เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เน้นการทำงานที่ให้แต่ละกลุ่มก็มีการเชื่อมโยง กันในกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มน้ำดื่มชุมชน กลุ่มผลิตข้าว คุณภาพ ส่งข้าวให้กับโรงสีชุมชนผลิตข้าวส่งไปขายที่ร้านค้าชุมชน

ขั้นที่ 3 การเชื่อมโยงเครือข่าย

การเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการสร้างความ ยั่งยืนและมั่นคง ที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงาน ของ กลุ่มต่างๆ เพื่อเป็นการเติมเต็มซึ่งกันและกัน ได้สร้างบรรยากาศของการ ทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่าย จึงเป็นการนำทุนเดิม มีทั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มการเงิน รักไทย และกลุ่มการเงินอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วมารวมกันให้เกิดความเป็น เอกภาพในการดำเนินการ

จุดกำเนิดสถาบันการเงินชุมชน

ด้วยบริบทการดำเนินงานของกลุ่มการเงินเดิมที่มีอยู่ไม่สามารถตอบโจทย์วิถีชีวิตของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป ทุกกลุ่มมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น คักยภาพในการปล่อยกู้ไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ในขณะที่เดียวกันบางกลุ่มเริ่มขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน และหากมีการถอนคืนก็ต้องลาออกจากการเป็นสมาชิก ทำให้สมาชิกพินสภาพและเสียโอกาสในด้านอื่นๆ ทำให้การทำงานไม่คล่องตัว ทุกกลุ่มเลยหาทางออกร่วมกัน ด้วยการรวมกลุ่มการเงินเพิ่มความเข้มแข็ง จึงเกิดการเชื่อมโยงภายในชุมชน โดยการบูรณาการกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนบ้านหนองจิกเข้าด้วยกัน ขึ้นเป็นสถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองจิก ซึ่งได้รับคำแนะนำและการให้คำปรึกษาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) อุทัยธานี

กลไกการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

การจัดตั้งเริ่มต้นจากการประชุมประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนเพื่อให้รับรู้ทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินงานของสถาบันการเงิน พร้อมวางแผนงานในการทำงานร่วมกัน จากนั้นมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นว่ามีกลุ่มการเงินรูปแบบใดบ้างที่อยู่ในชุมชน แต่ละกลุ่มดำเนินการอย่างไร มีกลุ่มลูกค้าเป็นใคร มีสมาชิกจำนวนเท่าไร และขนาดของกองทุนหรือกลุ่ม มีมูลค่าทางการเงินอย่างไรบ้าง โดยให้แต่ละกลุ่มมาแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน พร้อมชี้แจงรายละเอียด จากนั้นจึงมีการกำหนดมูลค่าหุ้นใหม่ให้สอดคล้องกลับศักยภาพของกลุ่มต่างๆ ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ตกลงกันของสถาบันการเงินชุมชน

กลุ่มจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

“

เหตุที่ต้องบูรณาการร่วมกันเป็นเพราะว่ากลุ่มต่างๆ เริ่มมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ปัญหาเรื่องเงินเกิดขึ้น คือ เงินส่วนตัวของสมาชิกไม่พอชำระเงินกู้ กลุ่มก็เดือดร้อน ส่งผลกระทบต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกที่ขอยืมกู้แล้วกลุ่มไม่มีเงินให้กู้ จุดนี้จึงเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการบูรณาการรวมกลุ่มต่างๆ ทางการเงินให้ต่อยอดเป็นสถาบันการเงินชุมชนขึ้น สถาบันการเงินชุมชนนี้มีหน้าที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านวิชาการ เชื่อมโยงเรื่องเงินทุน เชื่อมโยงเรื่องการตลาด เปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของกลุ่มต่างๆ” (นายชนภัทร วงษ์วิทยา : รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง และกรรมการสถาบันการเงินชุมชน)

”

ก้าวเดินอย่างมั่นคง

การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ได้รับโอกาสจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ให้ฝึกเจ้าหน้าที่ที่ทำงานประจําเหมือนเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. โดยให้เรียนรู้ระบบการทำงานเหมือนธนาคาร พร้อมกันนี้ ธ.ก.ส. ได้จัดส่งบุคลากรมาช่วยสอนการทำงานที่หน้างานจริง และยังให้เจ้าหน้าที่ธนาคารมาประจำเป็นช่วงเวลา ทำให้บุคลากรของสถาบันการเงินชุมชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง

ในระยะเริ่มดำเนินการ ธ.ก.ส. ได้เข้ามามีบทบาทในวงระบบการทำงานร่วมกับชุมชน มีการเชื่อมโยงบ้านหนองจิกกับ ธ.ก.ส. โดยที่ ธ.ก.ส. ทำหน้าที่เติมความรู้ความสามารถ สร้างความเข้าใจให้ชุมชน เมื่อ ธ.ก.ส. เข้ามาสนับสนุนก็เกิดความเชื่อมั่น เกิดศรัทธามากขึ้น ซึ่งการบริหารจัดการสถาบันการเงิน เจ้าหน้าที่ที่มาดูแลเริ่มต้นเป็นชาวบ้าน มีกรรมกรมาควบคุมดูแล ส่วน ธ.ก.ส. ก็มาจัดรูปแบบของธนาคาร ช่วยทำเอกสารซึ่งได้นำรูปแบบธนาคารสมัยเก่าที่ทำมีมาใช้กับสถาบันการเงินชุมชน ต่อจากนั้น ธ.ก.ส. ได้สนับสนุนงบประมาณ 50,000 บาท จัดสร้างอาคารหาอุปกรณ์สำนักงาน ที่เหมาะสำหรับทำธุรกรรมทางการเงินได้

เมื่อทุกอย่างเริ่มดำเนินการได้เป็นปกติ เพื่อเป็นการสื่อสารประชาสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจให้ชุมชน ธ.ก.ส. ได้เป็นเจ้าภาพร่วมจัดให้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2554 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี

สร้างศรัทธารักษาฐานเงินฝาก

กิจกรรมของสถาบันทางการเงินมีความแตกต่างจากกลุ่มการเงิน คือ กลุ่มการเงินเป็นการเน้นการออม กรณีที่จะถอนได้ก็ต่อเมื่อลาออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะฉะนั้นกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน จึงมีกิจกรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายกว่ากลุ่มออมเงินอย่างชัดเจน ดังนี้

- (1) มีการฝากเงิน-ถอนเงิน
- (2) เงินกู้ แก่สมาชิก
- (3) การบริการรับจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์
- (4) สวัสดิการชุมชน

อุปสรรคที่พบในตอนแรก คือ ประชาชนมองเปรียบเทียบระหว่าง คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนกับธนาคารต่างๆ ในด้านความน่าเชื่อถือและผลตอบแทน เนื่องจากที่มคณะกรรมการที่บริหารกิจการสถาบันการเงิน บางคนจบวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 4 บางคนจบวุฒิมัธยมศึกษาปีที่ 7 บางคนจบวุฒิมัศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 2 ประชาชนจะนำเงินมาฝากกับสถาบันการเงิน จึงไม่เกิดความเชื่อมั่น วิตกกังวลว่าจะดูแลเงินได้จริงหรือไม่?

การแก้ไขปัญหาจึงมุ่งเน้นไปที่การให้ผลตอบแทนในเรื่อง ดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงกว่าสถาบันการเงินทั่วไป โดยช่วงแรกให้ดอกเบี้ยสูงกว่าธนาคารและตรึงดอกเบี้ยไว้ที่ 5 บาท ทำให้ประชาชนสนใจนำเงินมาฝาก ทำให้สามารถระดมเงินฝากได้อย่างต่อเนื่อง

หลักคิดพิชิตเงินฝาก

“การตรึงอัตราดอกเบี้ยไว้ที่ 5 บาท การแก้ไขปัญหาภาระส่วนต่างของดอกเบี้ยที่สูงของสถาบันการเงินชุมชน จึงต้องผลักระบายให้กับกลุ่มที่กู้เงินกับสถาบันการเงินชุมชน แทน ยกตัวอย่าง สถาบันการเงินชุมชนปล่อยกู้ ให้กับกลุ่มในอัตราดอกเบี้ย 8 บาท จะมีส่วนต่างอยู่ที่สถาบันการเงิน 3 บาท กลุ่มก็ไปปล่อยให้สมาชิกกู้เงิน ในอัตราดอกเบี้ย 12 บาท แต่การผลักระบายดอกเบี้ยไปนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนมาก ยกตัวอย่าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สมมุติว่า นาย ก. มีเงิน 200 บาท เหลือจากการประกอบอาชีพ ก็ไปถือหุ้นกับกลุ่ม ออมทรัพย์ 100 บาท และนำมาฝากกับสถาบันการเงิน 100 บาท เมื่อต้องการใช้เงิน นาย ก. สามารถเลือกที่จะไปถอนก็ได้หรือกู้เงินมาลงทุนก็ได้ เมื่อกู้เงิน 100 บาท จากกลุ่มออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาท พอสิ้นปีมาดู ดอกเบี้ยที่ได้จากฝากสถาบันการเงินชุมชนอัตราร้อยละ 5 บาท และจากที่ถือหุ้นกับกลุ่มออมทรัพย์ 6 บาท รวมดอกเบี้ยทั้งสองแหล่งการเงินแล้ว นาย ก. ได้รับดอกเบี้ยฝาก 11 บาท ดังนั้น นาย ก. เสียดอกเบี้ย เงินกู้ไป 12 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับดอกเบี้ยเงินฝาก เท่ากับว่าเสียส่วนต่างไป 1 บาท”

(คุณวรชาติ ลิลา : นายกองดีการบริหารส่วนตำบลหนองยาง และประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง)

การดำเนินงานอย่างมีกลยุทธ์

รูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้ มีการวางกรอบกติกาโดยคณะกรรมการของสถาบันการเงิน ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน และมีการปฏิบัติอย่างมีกฎเกณฑ์ ดังนี้

- กิจกรรมของสถาบันการเงิน ในปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองยาง ได้ให้บริการในหลากหลายรูปแบบ ดังนี้ การรับฝาก ถอนเงิน ปล่อยกู้ บริการ สวัสดิการ
- ประเภทของสมาชิก สถาบันการเงินชุมชน ได้จัดแบ่งสมาชิก ออกเป็น 3 ประเภท คือ
 - (1) สมาชิกสามัญ มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลหนองยาง
 - (2) สมาชิกวิสามัญ กลุ่มชุมชนที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาอาชีพ
 - (3) สมาชิกกิตติมศักดิ์ คหบดี พระภิกษุ ข้าราชการ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการออมเท่านั้น
- การสมัครสมาชิก สถาบันการเงินชุมชนได้กำหนดเกณฑ์ของผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกไว้ ดังนี้
 - (1) ต้องผ่านการรับรองจากกลุ่มในชุมชน
 - (2) มีภูมิลำเนาต่างตำบล ต้องมีสมาชิกในตำบลรับรอง 3 ใน 5
 - (3) ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า 20 บาทและหุ้นสมทบ 100 บาท

- การถือหุ้นของสมาชิก สถาบันการเงินชุมชนได้กำหนดมูลค่าหุ้น 1 หุ้น เท่ากับ 50 บาท สมาชิกจะต้องชำระค่าหุ้นอย่างน้อยเท่ากับจำนวนสมาชิกกลุ่ม คุณด้วย 50 บาท ปีละ 1 ครั้ง
- การถือหุ้น
สถาบันการเงินชุมชนได้กำหนดเกณฑ์สมาชิกชำระค่าหุ้นแรกเข้าจำนวน 3,100 บาท โดยสมาชิกชำระค่าหุ้นเป็นรายปี ตั้งแต่ปีแรกที่เข้าเป็นสมาชิก และสมาชิกชำระค่าหุ้นตามสัดส่วนการกู้ทุกครั้งที่ต้องการกู้เงิน เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง จะนำเงินตามมูลค่าหุ้นหักกลบลบหนี้ ที่สมาชิกต้องชำระหนี้
- ทุนสถาบันการเงินชุมชนได้ทุนมาจาก 2 แหล่ง คือ
 - (1) แหล่งทุนภายใน มาจากจัดระดมทุนหุ้นแรกเข้า หุ้นตามสัดส่วนเงินกู้ เงินค่าบำรุง (ดอกเบี้ยเงินกู้) เงินฝากของสมาชิก เงินกู้ยืม เงินทุนที่จัดสรรจากกำไรหลังจ่ายเงินปันผล และจากรายได้อื่นๆ เช่น เงินค่า ปรับ เงินค่าขายสินค้า
 - (2) แหล่งทุนภายนอก มาจากหลายช่องทาง อาทิ ธนาคาร สถาบันการเงินชุมชนอื่น แหล่งเงินกู้ตามที่ ประชุมใหญ่สมาชิกผู้ถือหุ้นเห็นสมควร

สถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองยาง

- คณะกรรมการ จำนวน **18** คน
- เงินฝากสมาชิก **2,900,000** บาท
- เงินกู้ ธกส. **18,000,000** บาท
- ลูกหนี้ **18,560,000** บาท
- กำไร (31มีค.59) **690,000** บาท
- จำนวนสมาชิก **600** ราย

จุดเด่นของสถาบันการเงินชุมชนตำบลหนองยาง คือ มีบทบาทหน้าที่ที่มีกิจกรรมเพิ่มในเรื่องเชิงปริมาณ ก็คือ เพิ่มในเรื่องเงินฝาก ถ้าเป็นกองทุนหมู่บ้านก็จะฝากปีละครั้ง แต่ถ้าเป็นสถาบันการเงินเปิดฝากทุกสัปดาห์ เอากิจกรรมเรื่องการค้าประกัน ผลผลิตมาเสริม สถาบันการเงินชุมชนจัดสรรผลประโยชน์ให้ เรื่องของสวัสดิการ เรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในชุมชนมีอยู่แล้ว แต่ยังขาดระบบการทำงาน ธ.ก.ส. ก็มาทำหน้าที่ช่วยจัดระบบให้สถาบันการเงิน คนในชุมชนก็รู้สึกดีกับ ธ.ก.ส. ที่เข้ามาช่วย พอระบบสถาบันการเงินชุมชนมีความโปร่งใส ชาวบ้านก็มีความศรัทธา และเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้

สวัสดิการชุมชนคือคำตอบของความสำเร็จ

การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนมีเป้าหมายชัดเจน คือ การสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงทางการเงินให้กับสมาชิก ซึ่งเป็นการเกื้อกูลกันแบบเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดระบบการหมุนเวียนของเม็ดเงินในชุมชน ไม่รั่วไหล ออกจากนอก ทำให้ผลประกอบการเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีกำไรจากการดำเนินงานบ้างตามสถานภาพทางการเงินของสถาบัน ซึ่งผลกำไรได้ถูกบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่ได้ดำเนินไปเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้สมาชิกในรูปแบบต่างๆ มีการพิจารณาความเหมาะสมโดยคณะกรรมการ ซึ่งขึ้นอยู่กับผลประกอบการของสถาบันการเงินเป็นหลัก

“

สวัสดิการชุมชนเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันเป็นผลจากความร่วมมือ เปรียบเหมือน เราไปยืมของวัด เงินเปรียบเหมือนถั่ว ขาม พอยืมไปก็ต้องเสียค่าบำรุง ก็คือ ดอกเบี้ย ถั่วขามที่วัดก็คือเงินพอมืออยู่ก่อนหนึ่งรัฐบาลให้มาอีกส่วนหนึ่งคนในชุมชนก็เติมให้ พอมือการยืมไปใช้ ถั่วขามแตกก็เสียค่าบำรุงเข้ามา เสร็จแล้วก็กลับไปสู่ชุมชน คนเกิดมีเงินทำขวัญ คนเจ็บมีเงินให้เขามีค่าใช้จ่ายที่เพียงพอ คนตายมีเงินทำศพไม่ต้องเสียค่าฌาปนกิจรายบุคคล คนสูงอายุไม่ต้องรอเงินปีละครึ่ง แต่มีดอกเบี๋ยให้กินใช้ได้รายเดือน”
(นายชนภัทร วงษ์วิทยา : รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง และกรรมการสถาบันการเงินชุมชน)

”

การเติบโตอย่างต่อเนื่อง

จากการเชื่อมโยงของสถาบันการเงินชุมชนกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เห็นการเปลี่ยนแปลง คือเกิดแรงศรัทธามากขึ้น ประชาชนมีความเชื่อมั่นในสถาบันการเงินชุมชนมากขึ้น คนที่มีฐานะทางการเงินดีก็กล้านำเงินมาฝากที่สถาบันการเงินชุมชนนี้ จึงกลายเป็นในชุมชนเอื้ออาทรกัน คนมีฐานะนำเงินมาฝาก คนขาดเงินทุนก็มากู้เงินไปใช้ ทำให้ชุมชนเสียดุลเงินออกข้างนอกน้อยลง

ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนหลังการเกิดของสถาบันการเงินชุมชน ที่สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดได้อย่างน่าภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือ

- ปัจเจกบุคคลที่เติบโตจากการดำเนินงาน จนเป็นที่ยอมรับของชุมชน ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำมาเป็นนายก อบต.
- ส่วนในภาพรวมของสถาบันการเงินชุมชน ได้ขยายผลจากระดับหมู่บ้าน เป็นระดับตำบล มีส่วนร่วมของคนทั้งตำบล
- เงินทุนหมุนเวียนจากประมาณ 6 ล้านบาท เป็น 60 ล้านบาท ขยายตัว 10 เท่า
- มีความน่าเชื่อถือ มีอำนาจการต่อรอง วินัยทางการเงินมีมากขึ้น มีการทำค้าขายในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น
- ปัจจุบันสามารถพึ่งพา พึ่งพิง และสร้างเครือข่ายได้อย่างลงตัว

สร้างเครือข่ายขยายผลสู่สังคม

ความสำเร็จของการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน นับเป็นความภาคภูมิใจของคนทั้งตำบล และเป็นที่ยื่นชมของสังคมในวงกว้าง การต่อยอดเพื่อความยั่งยืนและก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นคงนั้น จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายการทำงานให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมเชื่อมโยงให้เกิดเป็นองค์อาชีพ ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนนี้ได้เน้นการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ก่อน จึงมีการต่อยอดร่วมกับกลุ่มงานต่างๆ ในชุมชน ที่มีทั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มโรงสีข้าว กลุ่มร้านค้าชุมชน โดยยังคงยึดถือผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลัก มีการเชื่อมต่อการทำงานกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สร้างนวัตกรรมร้านค้าชุมชนที่สามารถตอบโจทย์วิถีชีวิตของคนทั้งตำบลได้

ถักร้อยความสมบูรณ์

“นอกจากนี้ ธ.ก.ส. ก็เข้าไปสนับสนุน เรื่องของโรงสีข้าวชุมชน เมื่อชุมชนมีโรงสีข้าวเป็นของตนเอง ก็ลดเรื่องต้นทุนในการผลิตได้มากขึ้น ด้านสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. หรือที่เรียกว่า “สกต.” เข้ามาทำการเชื่อมโยงเพื่อช่วยเหลือเริ่มต้นธุรกิจรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต ประเภท ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ข้าวสาร ซึ่งในพื้นที่บ้านหนองจิกไม่มีข้าวเปลือกเพียงพอ ทาง สกต. จึงทำหน้าที่เชื่อมกลุ่มบ้านโพธิ์ล้อม ซื้อข้าวเปลือก มาสีข้าวขาย การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. บ้านหนองจิก จึงมีความเติบโตต่อเนื่องได้ตามลำดับขั้นตอนและเห็นการก้าวกระโดด มีการต่อยอดต่อไปถึงร้านค้าปลีก (Retailer) พัฒนาเป็นร้านค้าในหมู่บ้านเรียกว่า “ร้าน CB Mart” ขายทั้งสินค้าอุปโภค-บริโภค

ความเชื่อมโยงจากร้านค้า ชุมชนกับสถาบันการเงินชุมชน นับเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ ธ.ก.ส. เข้าไปมีส่วนในการสนับสนุนพัฒนาต่อยอด สถาบันการเงินชุมชนบ้านหนองจิก จนกลายมาเป็นสถาบันการเงินตำบลหนองยาง ซึ่งมีเป้าหมายดูแลการเงิน ทั้งสองส่วน คือ เรื่อง เงินกู้ (Loan) แล้ว

ก็เงินฝาก (Deposit) ด้วย โดยเริ่มต้นทาง ธ.ก.ส. เข้าไปดูเรื่องเงินกู้ (Loan) ส่งเงินไปให้สถาบันการเงินชุมชนประมาณ 17 - 18 ล้านบาท แล้วก็ต่อเติมเข้าไปในเรื่องของเงินฝาก (Deposit) ซึ่ง แผนเดิมที่ประชุมร่วมกันจะให้สถาบันการเงินชุมชน ทำหน้าที่เป็นส่วนหน้า (Front) วางแผนให้ มีตัวแทนเข้ามาอบรมกับเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส. และในช่วงแรกจะส่งเจ้าหน้าที่ธนาคารไปนั่งประกบคอยแนะนำ แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนแผน เนื่องจากการปรับโครงสร้างงานและกำลังคนภายในองค์กรของสถาบันการเงินชุมชน และในช่วงต้นปี ทางกลุ่มได้ส่งตัวแทนไปศึกษาโปรแกรม ธ.ก.ส. มีการวางระบบควบคุมวงเงินอนุมัติไม่เกิน 50,000 บาท ในการรับฝากเงิน ถอนเงิน ปัจจุบันทาง ธ.ก.ส. ส่งเจ้าหน้าที่ไป ทุกวันอังคาร เวลา 13.30 - 14.00 น. มีการติดตั้งตู้ ATM 1 ตู้ ที่หน้าสำนักงานสถาบันการเงินชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการในพื้นที่” (คุณนราธิพงษ์สุวรรณ : ผู้อำนวยการสำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดอุทัยธานี)

ภาพที่ต้งในปัจจุบัน สถาบันการเงินชุมชน และร้านค้า CB Mart
บ้านหนองจิก หมู่ 7 ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จคือมีผู้นำเข้มแข็ง รักความก้าวหน้า เรียกศรัทธา ความซื่อสัตย์ มีภาวะผู้นำ นำการพัฒนาแบบบ้านหนองจิก ในการเป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเอง ต้องศึกษาวิธีดูความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ รูปแบบการใช้เงินของคนในพื้นที่ เข้าไปพูดคุยแนะนำคนในพื้นที่ในเรื่องที่เขาจะได้รับรู้เรื่องสวัสดิการชุมชน การลดค่าใช้จ่ายชุมชนลงไปสอนการจัดการชุมชนโดยไม่เป็นการเติมเงินแต่เน้นให้เขาพึ่งพาตัวเองมากที่สุด จนวันนี้ความเข้มแข็งได้เกิดในตัวผู้นำกลุ่ม ซึ่ง ณ ปัจจุบัน นายประมาณ นิมพะระยา ประธาน

นายประมาณ นิมพะระยา
ประธาน

นายวรชาติ ลีลา
ที่ปรึกษา

สถาบันการเงินชุมชน และนายวรชาติ ลีลา ประธานศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. บ้านหนองจิก ได้เป็น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง ซึ่งบุคคลทั้งสองนี้ ได้สนับสนุนจับมือกันพัฒนางานมาโดยตลอด พอหัวหน้ากลุ่มเข้มแข็ง ลูกบ้านก็ร่วมมือ มีวินัย และกลุ่มก็มีความเข้มแข็งไปด้วย

ตอนที่
04

CB Mart :
ร้านค้าชุมชนของ
คนหนองยาง

ตอนที่

04

CB Mart : ร้านค้าชุมชน ของคนหนองยาง

ปัจจัย 4 เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป รวมทั้งผู้คนที่ตำบลหนองยาง การประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา เลี้ยงสัตว์ตามวิถีแบบดั้งเดิมของชุมชนในชนบท ดูเป็นชีวิตที่เรียบง่าย ในขณะที่เดียวกันอีกมุมหนึ่งของสังคมก็ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความทันสมัย มีความล้ำหน้าไปไกลกว่าที่คิด มีการผลิตสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนที่มากกว่าปัจจัย 4 ซึ่งเป็นไปเพื่อสร้างความสะดวกสบาย ทำให้สมดุลชีวิตเริ่มเปลี่ยนไป การใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายเริ่มเปลี่ยนไปเป็นชีวิตที่เร่งรีบ มีการติดต่อสื่อสาร การติดต่อค้าขายกันมากขึ้น รวมทั้งการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น

ตำบลหนองยางเป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ระหว่างกลางของความเจริญกับชนบทแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตของชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมจากภายนอกที่โหมเข้าใส่ตลอดเวลา ความต้องการบริโภคสินค้าใหม่ๆ เริ่มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในหมู่บ้านไม่มีสินค้าที่ตอบโจทย์ความต้องการได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงต้องออกไปซื้อหาในเมืองที่เป็นแหล่งรวมสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของตนเอง ซึ่งก็ต้องจ่ายเงินจำนวนเพิ่มขึ้น และทำให้เม็ดเงินไหลออกนอกหมู่บ้านแบบไม่หวนคืน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีคำถามเกิดขึ้นว่า **“เราจะรักษาเม็ดเงินเหล่านั้นไว้ในหมู่บ้านได้อย่างไร”**

CB Mart ชื่อนี้ดี

“ทำไมเราไม่เปิดร้านค้าขายเอง”

จากสภาพที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มแกนนำของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่คือ คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน ได้มองเห็นปัญหาที่คนในหมู่บ้าน ต้องเดินทางออกไปซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค ที่ไกลจากที่พักอาศัย จึงเกิดความคิดและชวนกันตั้งคำถามว่า “ทำไมเราไม่เปิดร้านค้าขายเอง” ซึ่งนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านแล้ว ยังเป็นการเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ให้ชุมชน และยังเป็นการรักษาเม็ดเงินให้หมุนเวียนอยู่ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน และเป็นการขยายผลการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนอีกทางหนึ่ง ทำให้ความหวังที่จะเป็นชุมชนพึ่งตนเองมีความสมบูรณ์ กระจ่างชัดมากขึ้น

หลังจากที่ได้ตกลงลึกทางความคิดของผู้นำ และเห็นพ้องต้องกันว่าชุมชนน่าจะมีการจัดตั้งร้านค้าของชุมชนเองขึ้นมา และเป็นศูนย์กลางในการจัดจำหน่ายสินค้าต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ได้มีการประสานเชื่อมโยงไปยังกลุ่มดำเนินการอื่นๆ ที่มีอยู่ เช่น ธนาคารข้าว ซึ่งก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี โดยเฉพาะคนในหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือ และร่วมกันจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นมา เป็นร้านค้าของชุมชนที่เป็นตัวแทนของการพึ่งพาตนเองของตำบลหนองยาง การสร้างโรงเรียนเป็นแบบเรียบง่ายที่ถูกสร้างขึ้นมากด้วยความร่วมมือร่วมแรงของชุมชน

จุดเปลี่ยนของร้านค้าเพื่อการเติบโต

เมื่อความทราบถึงผู้ว่าราชการจังหวัดอุทัยธานี ว่าบ้านหนองจิกมีร้านค้าชุมชน ซึ่งเป็นร้านค้าที่ดำเนินการในชุมชน โดยชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง จึงเกิดความสนใจและมาเยี่ยมชม บรรยากาศของการต้อนรับเป็นไปแบบเรียบง่ายตามวิถีของชาวบ้าน เมื่อผู้ว่าฯ ได้รับรู้ รับฟังข้อเท็จจริง เห็นความตั้งใจของชุมชนในการรวมตัวกันสนับสนุนส่งเสริมและร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านให้กลายเป็นหมู่บ้านพึ่งพาตนเอง จึงได้อนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินงานและปรับปรุงสถานที่ให้มีความพร้อมและทันสมัย ในการประกอบกร้านค้าชุมชน และได้มีการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม “CB Mart”

ผู้ร่วมก่อการดี CB Mart

การดำเนินงานเพื่อเป้าหมายชุมชนในการเป็นชุมชนพึ่งตนเองนั้น ได้รับความสนใจและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งในการตั้งร้านค้าชุมชน “CB Mart” ในครั้งนี้ก็ได้รับความร่วมมือและมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดตั้งได้เป็นผลสำเร็จ ดังนี้

- ผู้นำในชุมชน ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง เป็นแกนหลักในการประสานความเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆในชุมชน
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้ความร่วมมือ และเป็นสมาชิก
- ชาวบ้านในชุมชน เห็นความสำคัญและเป็นเจ้าของร่วมกัน
- ธ.ก.ส. สนับสนุนส่งเสริมทั้งงบประมาณ และองค์ความรู้ในการจัดการ พร้อมวางระบบการทำงานที่เชื่อมต่อกับสถาบันการเงิน

เคล็ดลับกับ CB Mart

การดำเนินงานของร้านค้า CB Mart มีเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะตอบ โจทย์การใช้ชีวิตประจำวันของชาวชุมชนในตำบลหนองยางเป็นหลัก โดย ดำเนินการในรูปแบบของสมาชิก ซึ่งจะทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์อย่าง เต็มที่ ทั้งการซื้อสินค้า การฝากขายสินค้า และผลกำไรจากการประกอบ การก็จะใช้ในการบริหารร้านค้าเป็นค่าตอบแทนให้เจ้าหน้าที่ และปันกลับ คืนสู่สมาชิก

การสมัครบัตรสมาชิก CB Mart

ผู้ที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิก CB Mart เข้าเป็นผู้ร่วมถือหุ้นโดย ติดต่อกับสถานบันการเงินชุมชน ซึ่งมีข้อปฏิบัติดังนี้ คือ

- 1) หุ้นราคาหน่วยละ 50 บาท
- 2) ขอบังคับสมัครขั้นต่ำ 62 หุ้น ดังนั้นแต่ละคนจะมีค่าใช้จ่าย แรกเข้าในการถือหุ้นขั้นต่ำรวม 3,100 บาท
- 3) จะได้รับบัตรเครดิต ซึ่งมีวงเงินในบัตรเครดิต 2,000 บาท
- 4) มีกำหนดระยะเวลาการชำระบัตรเครดิตกับทางสถาบัน การเงินชุมชน วงเงินปลอดดอกเบี้ยไม่เกิน 15 วัน
- 5) หากเกินวันที่กำหนดชำระเงินภายใน 15 วัน จะคิดดอกเบี้ย ในอัตราร้อยละ 1 บาทต่อเดือน

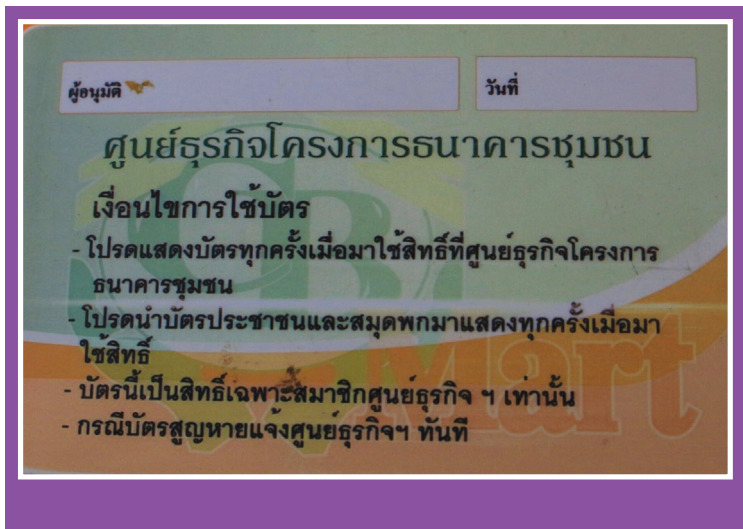
ขั้นตอนในการยื่นเอกสารการสมัคร

เพื่อแสดงความประสงค์เข้าร่วมเป็นสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองยาง ดำเนินการ ดังนี้

- (1) เปิดรับการยื่นเอกสารสำเนาทะเบียนบ้าน พร้อมสำเนาบัตรประชาชน เพื่อขอเข้าเป็นผู้ถือหุ้นทุกวันที่ 1-15 ของทุกเดือน
- (2) ฝ่ายสินเชื่อบริการข้อมูลไปดำเนินการลงพื้นที่ เพื่อตรวจสอบดูที่ตั้งบ้านถ่ายรูป และนำข้อมูลกลับมานำเสนอในวันที่ประชุมทุกวันที่ 24 ของเดือน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านทำหน้าที่การพิจารณาอนุมัติ
- (3) ระยะเวลาดำเนินการตรวจสอบประมาณ 2 เดือนนับจากวันที่ได้รับการยื่นเอกสารครบถ้วน ลื่นเดือนที่ 3 จึงจบขั้นตอนเปิดอนุมัติให้กู้ได้

การดำเนินงานร้านค้า CB Mart ได้รับความร่วมมือ และได้รับความนิยมนิยมเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลประกอบการเติบโตเป็นที่น่าสนใจของสังคม และมีเงินปันผลคืนให้แก่สมาชิกผู้ถือหุ้น ทำให้คนสนใจสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น และเพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน จึงได้เพิ่มช่องทางการรับสมัครสมาชิกใหม่ ดังนี้ คือ ช่องทางแรกสมาชิกกลุ่มต่างๆ อาทิ กองทุนหมู่บ้าน เณรลี้ยประมาณ เดือนละ 10 คน ช่องทางที่สองเป็นกลุ่มบุคคลทั่วไปในตำบลหนองยาง และเริ่มเปิดรับสมัครจากบุคคลภายนอก เณรลี้ยประมาณเดือนละ 5 คน

ตัวอย่างบัตรสมาชิกร้านค้า CB Mart

บัตรสมาชิกทุกใบมีวงเงินเครดิต 2,000 บาท

การปันผล

จุดเด่นของการบริหารจัดการร้านค้า CB Mart คือการปันผลกำไรคืนให้กับสมาชิก ซึ่งเป็นแรงดึงดูดความสนใจ และสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดความหวงแหนและเกิดความร่วมมือของชุมชนอย่างเข้มแข็งในการรักษาปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ซึ่งการปันผลจะมีรอบการปันผลปีละครั้งในทุกสิ้นปีเป็นการเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิก ดังนี้

- 1) คนที่ถือหุ้น 3,100 บาท ได้รับปันผลคืนร้อยละ 6 ต่อปี
- 2) ส่วนหุ้นซื้อการปันผลคืนโดยเฉลี่ย ประมาณร้อยละ 1 - 2 ขึ้นกับจำนวนยอดซื้อแต่ละคน
- 3) การคิดยอดสะสมจากการซื้อทุก 20 บาท เท่ากับ 1 แด้ม โดย (1 แด้ม มีมูลค่าเท่ากับ 1 บาท)

ปัจจัยความสำเร็จของ CB Mart

การดำเนินงานร้านค้า CB Mart เป็นความสำเร็จที่มีกลไกการขับเคลื่อนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่ช่วยเสริมแรงในการทำงานกัน คือ

- **มีแกนนำ** คือ ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านในตำบลหนองยาง เข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ โดยจัดให้มีการประชุมขับเคลื่อนงานร่วมกันทุกเดือน เพื่อรับทราบสถานะทางการเงิน งบดุล ยอดสินค้า ได้รับทราบปัญหาและพิจารณาแนวทางแก้ไขร่วมกัน
- **ใช้หลักการคืนกำไร** ซึ่งวิธีการการปันผลเฉลี่ยคืนตามการถือหุ้น และยอดซื้อ ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จูงใจให้คนเข้ามาใช้บริการร้านค้า CB Mart เพิ่มขึ้น เป็นจุดแข็งที่เห็นได้ชัดเจน
- **ประชาชนมีความเชื่อมั่นในสถาบันการเงินชุมชน** เข้ามาถือหุ้นร่วมกัน
- การที่ซื้อสินค้าได้ในราคาถูก และมีสินค้าที่หลากหลาย ตามความต้องการของชุมชน
- สามารถเลือกซื้อชำระได้ทั้งเงินสดและเป็นเครดิตได้
- ที่ตั้งร้านค้าเป็นศูนย์กลางของชุมชน ระยะเวลาที่ไม่ไกล และอยู่ติดถนนสายหลักเดินทางสะดวก
- เปิดเป็นจุดวางขายสินค้าของชุมชน ซึ่งมีทั้งฝากขายและขายให้ร้านค้าในราคาต่ำ

สินค้าภายในร้านค้า CB Mart และสินค้าฝากขาย

ปัญหาและอุปสรรค

ประเด็นยอดขายของร้านที่ลดลงจากสภาพเศรษฐกิจของระดับโลกและในระดับประเทศที่สภาวะตกต่ำต่อเนื่อง เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ประชาชนขาดรายได้ มีการออกมาใช้สอยเงินจึงลดน้อยลง ยังส่งผลกระทบต่อไปถึงเรื่องปริมาณเงินที่ต้องเคลียร์จากการใช้วงเงินสินเชื่อมีจำนวนเงินคงค้างการชำระเครดิตเพิ่มมากขึ้น

ประเด็นสินค้าฝากขายที่รายการมีไม่เสถียร เช่น ข้าวสารของชุมชนไม่เพียงพอจำหน่าย เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังมีความต้องการใช้เงินก่อนจากการขายข้าวเปลือก จึงไม่ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอนให้ดูแลตนเองก่อน ประชาชนควรมีการนำข้าวสารที่เก็บเกี่ยวผลผลิตได้มาเข้าสู่กระบวนการตากแดด ชดสี เก็บไว้ใช้บริโภคในครัวเรือนก่อน ส่วนที่เหลือนำมาขายฝากที่ร้านค้า CB Mart

ประเด็นการตลาดในปัจจุบัน คือ การแข่งขันทางการตลาดสูง ร้านขายส่งที่เขามีเงินทุนสูงกว่า ขายสินค้าได้ราคาต่ำกว่าถึงลูกค้าไป จึงมองว่าเป็นจุดเสียเปรียบของที่ไม่สามารถที่จะมีเงินทุนเพื่อสต็อกสินค้าได้

ประเด็นการขนส่ง ในเรื่องรถขนส่งกระจายสินค้าให้ร้านค้าย่อยที่เป็นเครือข่ายตามหมู่บ้านของตำบลหนองยาง เมื่อร้านค้าโทรศัพท์ มาสั่งสินค้า ก็มีการบันทึกข้อมูลนำสินค้าไปส่งถึงร้าน ปัจจุบันก็มีรถเร็วจากในตัวจังหวัดอุทัยธานีเข้ามาจำหน่ายมากขึ้น และร้านขายส่งในตลาดก็เปิดหลายร้าน ทำให้มีคู่แข่งเพิ่มขึ้น

ภาพอนาคตของร้าน CB Mart

ภาพอนาคตของร้าน CB Mart มีเป้าหมายที่มีการวางแผนไว้ คือ จะขยายผลเปิดเป็น “ตลาดสีเขียว” ซึ่งร้าน CB Mart จะทำหน้าที่เป็น ตัวกลางในการรับซื้อผลผลิตที่เหลือจากการปลูกไว้บริโภคจากเกษตรกร ในชุมชน โดยมีแผนเชื่อมโยงกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง ได้สนับสนุนเรื่องงบประมาณ และ เชื่อมโยง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มา สนับสนุนด้านวิชาการและงบประมาณในส่วนที่จำเป็น อีกทั้งเรื่อง การสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คุณชนภัทร วงษ์วิทยา : รองนายก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง
และกรรมการสถาบันการเงินชุมชน

เรื่องเล่าจากเจ้าหน้าที่

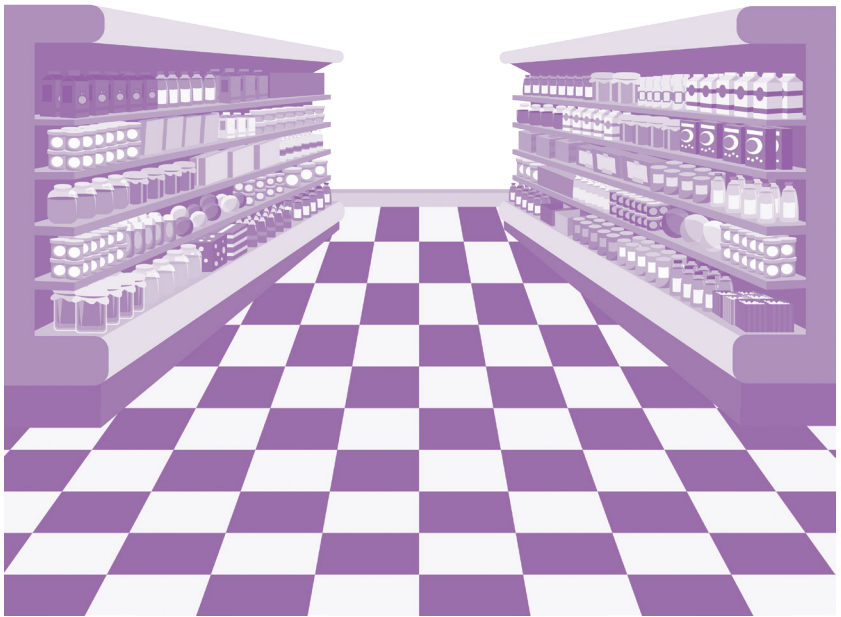
คุณจันทร์ทิพย์ เหมะ

เจ้าหน้าที่ประจำร้านค้าชุมชน CB Mart

“ได้มาทำงานที่ร้านค้าปลีกนี้เป็นคนรุ่นที่สอง แนวคิดเริ่มต้นที่เปิดร้านค้าชุมชนเพื่อที่จะพึ่งพากันในแต่ละหมู่บ้านที่อยู่ตำบลหนองยาง ซึ่งสามารถนำเอาผลผลิตทางการเกษตรมาฝากขาย โดยไม่ต้องมีคนคอยเฝ้า เพราะทุกคนเป็นเจ้าของ ร่วมกัน อาทิ ตอนเช้าเอาไข่เปิดมาวางขาย เอาผักมาฝากขาย แล้วก็จะมีคนในแต่ละหมู่บ้านมาซื้อสินค้า ตอนเย็นคนที่ฝากขายก็มาเช็คของ และรับเงิน เป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ซึ่งคนที่สมัครเป็นสมาชิกสถาบันการเงินจะนำบัตรสมาชิกมาซื้อสินค้าโดยแต่ละคนจะได้รับวงเงินสินเชื่อแตกต่างกันตามเงื่อนไขของสถาบันการเงิน โดยอิงวงเงินกับพฤติกรรมการชำระเงินที่มีต่อสถาบันการเงิน และช่วงปลายปีก็จะมีปันผลให้กับสมาชิก ซึ่งปัจจุบันยอดขายอาจจะลดลงบ้างเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ทำให้คนไม่กล้าใช้จ่ายมาก **สิ่งที่อยากเห็นการพัฒนาในร้าน CB Mart คือ การมีสินค้าตัวใหม่จำหน่ายเพื่อรองรับกับความต้องการของลูกค้าที่มีความหลากหลาย**”

คุณสุทธากร เวียงกมล เจ้าหน้าที่ประจำร้านค้าชุมชน CB Mart ฝ่ายขายส่งและขนส่งสินค้า “ได้ทำงาน ที่ร้านตั้งแต่สมัยเริ่มต้น ทำหน้าที่ดูแลร้านค้าปลีกก่อน แล้วย้ายมาทำหน้าที่ขับรถส่งสินค้าให้ร้านค้าย่อยตามหมู่บ้าน พร้อมทั้งดูแลสต็อกสินค้า ร้านเปิดดำเนินการมา 5 ปี ระบบการทำงานร้านค้าปลีกและร้านค้าส่ง มีพนักงานประจำร้านช่วยกันดูแลการส่งสินค้าเข้าร้านเป็นการบริหารจัดการกันเอง จะมีระบบ โปรแกรมคอมพิวเตอร์บันทึก การระบบขาย ระบบคลังสินค้า เวลาเราสั่งของ หรือรับของเข้ามา เราก็ก็เข้าไปในระบบเข้าไปในคอมพิวเตอร์ เวลาขาย ก็ตัดสต็อก โดยพนักงานช่วยกันดูแล **สิ่งที่คาดหวังในอนาคตการบริหารจัดการร้าน CB Mart** อยากให้คนที่มีความสามารถในการตลาดมาแบ่งปันความรู้ เพราะว่าบางทีเราก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่องการบริหารจัดการ อะไรเท่าไร้อาทิ เรื่องการตลาด การสั่งซื้อสินค้า การให้บริการลูกค้า เหมือนอย่างร้านเซเว่น-อีเลฟเว่น ที่เขาขายดี หรือกำไรยอดขายเยอะ เขาทำกันยังไง”

ตอนที่
05

**สู่สมดุล
คิด ทำ นำ เปลี่ยน**

กลไกในการขับเคลื่อน

ภาพความสำเร็จของบ้านหนองจิก หมู่ 7 ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ได้ประจักษ์แก่สังคมในขณะนี้ เป็นความสำเร็จในระดับหนึ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของคนทั้งตำบล และเป็นที่ยอมรับของสังคม ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม อันส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การพัฒนาที่ออกแบบอย่างเหมาะสม คือ **พึ่งตนเอง พึ่งพากัน และเชื่อมโยงเครือข่าย**

อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตยังคงต้องดำเนินต่อไป เฉกเช่นเดียวกับบ้านหนองจิกก็ยังคงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งในขณะเดียวกันกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานแบบองค์รวม ที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญและดำเนินการไปพร้อมกันทุกภาคส่วน เป็นบทพิสูจน์ถึงความร่วมมือร่วมใจอย่างแท้จริงของคนในชุมชน และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการพึ่งตนเอง ปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญที่ถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนอันจะส่งผลต่อความสำเร็จในภายภาคหน้าต่อไป คือ

(1) **แกนนำในการขับเคลื่อน** ตัวผู้นำที่เข้าร่วมล้วนมีศักยภาพ และได้ตระหนักถึงกระบวนการจัดการที่ดีในการทำให้คนในพื้นที่เข้าใจหลักการพึ่งตนเอง การพึ่งพากัน และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและเครือข่ายภายนอกได้อย่างชัดเจน และพร้อมที่จะเป็นแกนนำทำหน้าที่ขยายผลให้ดำเนินต่อไป

(2) **ผู้สนับสนุนที่ดี** ตัวผู้ตามทั้งคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ และประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ มีส่วนร่วมเข้าประชุมปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน ทำให้การขับเคลื่อนเป็นในทิศทางเดียวกัน จึงเห็นการเชื่อมโยงทุกเครือข่ายอย่างเด่นชัดในพื้นที่บ้านหนองจิก

(3) **มีอุดมการณ์เป้าหมาย** กลุ่มแกนนำมีแนวคิดเดียวกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน มีการตั้งเป้าหมาย และร่วมกันเป็นเจ้าของงานที่จะเห็นการพัฒนาของกลุ่มต่างๆ ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดผลงานที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

(4) **ทำงานเชื่อมโยงเครือข่าย** การขับเคลื่อนงานในพื้นที่บ้านหนองจิก ผ่านสถาบันการเงินชุมชนและร้านค้าชุมชน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในพื้นที่บ้านหนองจิกและทุกหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลหนองยาง การเชื่อมประสานหน่วยงานภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบล การปกครองส่วนท้องถิ่น และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงาน

เติบโตและก้าวต่อไปที่ยั่งยืน

บ้านหนองจิกได้ดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบในการพึ่งพาตนเอง มีแหล่งเงินทุนในชุมชน การพัฒนาสิ่งเหล่านี้ต้องใช้เวลา อาศัยความร่วมมือ จึงจะทำให้วิถีชีวิตดำเนินไปตามแผนการพัฒนาเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

วันนี้ความโดดเด่นของชุมชนบ้านหนองจิก ในการขับเคลื่อนการทำงานเชื่อมโยงพื้นที่กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งให้การสนับสนุนการสร้างสถาบันการเงินชุมชน และร้านค้าชุมชน CB Mart มีความสำเร็จที่เห็นเป็นผลงานเชิงประจักษ์ในบ้านหนองจิก หมู่ 7 ตำบลหนองฉาง อำเภอหนองยาง จังหวัดอุทัยธานี ด้วยความเข้มแข็งของคณะกรรมการ ที่รับผิดชอบแผนปฏิบัติการ ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีการรวมตัวกันอย่างต่อเนื่อง เหนียวแน่นในการแก้ไขปัญหา ย่อมนำไปให้พื้นที่บ้านหนองจิกได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบในการพึ่งตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล รวมถึงความต่อเนื่อง ยั่งยืน และมีการขยายผลในอนาคตด้วย

ภาพฝันต่อไปของบ้านหนองจิกคือการขยายผลการทำงานในวงกว้าง มีเครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการที่เปลี่ยนแปลงของคาวบอย มีการรวบรวมทุนจากทุกกลุ่มในทุกหมู่บ้าน และมีการบริหารจัดการร่วมกันแบบเป็นองค์รวม ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งอย่างมีเอกภาพของตำบลหนองยางต่อไป

บรรณานุกรม

อิทธิพร วันดี . (๒๕๕๙). อิทธิเนตรโมเดล.กรุงเทพฯ:บริษัท จุดทอง จำกัด
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาอุทัยธานี. (2559). นำ
เสนอข้อมูล 21 กรกฎาคม.

คณะทำงานบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี
(2559). สัมภาษณ์. 22 กรกฎาคม.

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร เว็บไซต์สำนักงาน จังหวัดอุทัยธานี.
<http://thebest.uthaithani.go.th> (เข้าถึงวันที่ 2 สิงหาคม 2559)

กลุ่มยุทธศาสตร์สารสนเทศ เว็บไซต์สำนักงานเกษตร จังหวัดอุทัยธานี. [http://
www.uthaithani.doe.go.th](http://www.uthaithani.doe.go.th) (เข้าถึงวันที่ 2 สิงหาคม 2559)

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ร่วมให้ข้อมูลบ้านหนองจิก ตำบลหนองยาง

คณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน

นายวรชาติ ลีลา

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง

นายชนภัทร วงษ์วิทยา

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนองยาง

นายประมาธ นิมพระยา

อดีตกำนันตำบลหนองยาง

นางสั้มรอง ลีลา

ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

นางสุปราณี ทองคำดี

กรรมการกลุ่มออมทรัพย์คุ่ม3

นายบุญลือ เข้มนการนา

กรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

นายพนมแพร เจนเกษกรณ์

กรรมการเงินกู้สามัญ

นางบุญนำ บริवास

กรรมการเงินกู้โครงการ

เจ้าหน้าที่สถาบันการเงินชุมชน

คุณพรประเสริฐ บุตรวิงษ์

คุณไพริน บุญศรี

เจ้าหน้าที่ร้านค้า CB Mart

คุณจันทร์ทิพย์ เหมะ

เจ้าหน้าที่ประจำร้านค้าปลีก

คุณสุทธากร เวียงกมล

เจ้าหน้าที่ประจำร้านค้าส่ง

ทีมงาน ธ.ก.ส. อุทัยธานี

นายนราธิป วงษ์สุวรรณ

ผอจ.อุทัยธานี

นายอรุณ ต้นประเสริฐ

ผช.ผอจ.อุทัยธานี

นายพิชิต พูลการชาย

ผช.ผอจ.อุทัยธานี

นายจรินทร์ จันทรปราง

ผจช.ลานสัก

นายสุวิชัย จันทรานุสรณ์

ผจช.หนองฉาง

ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของ
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร.ก.ส.)